

NOVÝ HRAD, JIMLÍN (OKR. LOUNY) – OBNOVA SEVERNÍHO KŘÍDLA

LUCIE RADOVÁ

Obr. č. 1. Chodba v prvním patře spojující jižní křídlo a věž před obnovou. Foto: Lucie Radová, 2013.

Regionálně významné šlechtické sídlo – zámek Nový Hrad – leží na ostrožně nad obcí Jimlín, při jejím jihovýchodním okraji. Budovy soustředěné kolem tří nádvoří vytvářejí nepravidelný lichoběžníkový areál přístupný ze západu a severu, z východu a jihu obehnaný hradbami s příkopem. První zmínka o existenci zdejšího sídla je z 60. let 15. století, kdy Albrecht z Kolovrat požádal krále Jiřího z Poděbrad o souhlas vystavět náhradou za nevyhovující tvrz na jiném místě nové sídlo (nový hrad). Mezi majiteli hradu se vystřídal několik šlechtických rodů, mezi jinými páni z Vřesovic, Aldringenové, Warensbachové, Schwarzenbergové), za jejichž držení se díky řadě přestaveb ze středověkého hradu stal renesanční, poté barokně upravený zámek. Význam objektu se začal snižovat v 19. století, kdy fungoval jako vojenský lazaret a následně jako sídlo císařské jízdy. Rezidenční funkce zámku již nebyla nikdy obnovena, od 80. let 19. století byl hospodářským sídlem Schwarzenbergů, po roce 1947 se stal majetkem

jednotného zemědělského družstva, které zde fungovalo až do závěru 80. let 20. století. V 90. letech 20. století jej získal okresní úřad v Lounech a následně krajský úřad Ústeckého kraje, který zámek vlastní i v současnosti. Z jejich podnětu po roce 2000 začala kompletní obnova. Ta nebyla řešena koncepčně formou jednoho projektu či alespoň ideového záměru, ale etapovitě. Pro jednotlivé součásti areálu byly různými architekty zpracovávány projekty, aniž by se řešila jejich vzájemná návaznost, problematická byla kvalita existujícího stavebně historického průzkum vypracovaného v roce 1967 Václavem Menclem.¹ Jeho rozsah neodpovídal současným požadavkům standardizovaným metodikou, přesto byla jeho existence vlastníkem i památkářem – zástupcem státní správy – považována za dostačující. V průběhu prací tak byly některé situace, důležité pro ozřejmění stavebně historického vývoje stavby, zachyceny pouze v rámci operativní projektové dokumentace² či restaurátorských průzkumů. Toto všechno bylo značně limitující, v průběhu prací proto došlo z důvodu maximálního omezení možných destruktivních zásahů k uplatňování principu, při němž byly respektovány všechny stavební etapy, v určitých případech i ty, které byly spojeny s působením JZD.³

Obnova severního křídla byla projekčně připravena v roce 2012, vlastní práce byly realizovány během roku 2013. Severní křídlo patřilo k těm částem zámku, které byly ve druhé polovině 20. století poničeny nejvíce. Původní podlahy nahradily železobetonové konstrukce, odstraněny byly prakticky všechny výplňové prvky – okenní výplně byly nahrazeny novodobými výrobky, dveřní otvory zůstaly bez výplní, pouze s ponechanými kamennými ostěními či dřevěnými zárubněmi, původní renesanční zákloповé stropy byly překryty podhledy. Přízemí severního křídla mělo být po obnově z větší části začleněno do prohlídkové trasy, patra mělo být využíváno jako zázemí pro pořádání společenských akcí a jako studovny. Projekt proto počítal pouze se základními nedestruktivními stavebními úpravami.

V prvním patře byly nejdříve očištěny všechny stávající konstrukce a provedeny hrubé stavební práce.

¹ V. MENCL – M. LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ: *Nový Hrad (Jimlín)*, Státní ústav památkové péče a ochrany přírody v Praze, 1967.

² Soupis dokumentací přehledně na: <http://iispp.npu.cz/carmen/unl/pokrocile>. Vyhledávací parametry: název – „Nový Hrad“, lokalita – „Jimlín“ [citováno: 20. 6. 2014].

³ Týká se to především hospodářských objektů na prvním nádvoří, jejichž drobné úpravy realizované ve druhé polovině 20. století a spočívající v podstatě pouze v náhradě starších dřevěných okenních výplní novými s kovovými rámy v zásadě nesetřely charakter ani podobu tohoto prostoru.

Obr. č. 2. Chodba v prvním patře spojující jižní křídlo a věž po obnově, doplněny jsou chybějící dveřní výplně, opraveny omítky a obnovena šedookrová barevnost. Foto: Lucie Radová, 2014.

Obr. č. 3. Detail nových dveřních křídel zavěšených na původních závěsech v historických zárubních. Foto: Lucie Radová, 2014.

Byly sejmuty novodobé podhledy a očištěny odhalené zákloповé stropy. Na rozdíl od jiných místností zde nebyly nalezeny vrstvy s malovanou výzdobou. Stropy byly v minulosti značně poškozené, opravy byly realizovány ne zcela citlivým postupem. Restaurátorským průzkumem byly nalezeny historické úpravy spočívající v nátěru klišovými barvami, vápenným nátěrem či volskou krví.⁴ Stropy proto byly pouze napuštěny konzervačními a barevně sjednocujícími nátěry. V místech sociálního zázemí byly na zem položeny plastové tvarovky zajišťující odvětrávání podlah v těchto vlhkostí nejvíce namáhaných prostorech, ze sádkokartonu byly provedeny nové příčky. Celé sociální zázemí bylo téměř nedestruktivně vestavěno do jedné místnosti.

⁴ P. NOVOTNÝ – J. NOVOTNÝ, *Jimlín, Nový Hrad – dřevěné zákloповé stropy a nástěnné malby, restaurátorský průzkum*, 2005; P. NOVOTNÝ – J. NOVOTNÝ, *Nový Hrad – Jimlín, Předběžný restaurátorský průzkum a restaurátorský záměr na restaurátorské práce v interiérech místností č. 109–115, východní křídlo, přízemí*, Kadaň 2009; Petr NOVOTNÝ, *Nový Hrad – Jimlín: severní křídlo na 3. nádvoří. II. nadpodlažní patro: místnosti č. 1.08, 1.09, 1.10, 1.11, 1.12, 1.14 01, 02, 03 s malovanou dekorativní výzdobou, restaurátorský průzkum*, Kadaň 2014; Petr NOVOTNÝ, *Jimlín – Nový Hrad: severovýchodní křídlo zámku na 3. nádvoří: dřevěné malované zákloповé stropy č. 8, 9, 10, 11 a stěny místnosti č. 1, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13 – kaple s malovanou dekorativní výzdobou. I. patro, restaurátorský průzkum*, 2008.

Ve spolupráci s restaurátorem byly provedeny průzkumy nátěrových vrstev dochovaných na barokních omítkových vrstvách, ostěních a zárubních.⁵ Na zdech byla lokálně zaznamenána hodnotná výzdoba, jednalo se o vrstvy šablonových výmalb z 19. století, poslední vrstvu tvořila okrová malba se soklem odděleným linkami. Objevovaly se však také modré, šedé a okrové nátěry. Polychromie v podobném barevném spektru byla identifikována i na dřevěných zárubních či kamenných ostěních. Ze zdí byly po očištění sejmuty pouze novodobé povrchové úpravy, historické nátěry a omítky byly zpevněny a po provedení barevného sjednocení fixovány. Výsledná barevnost interiéru je tak kombinací světle okrových ploch se šedými sokly a ostěními a římsami. Této základní barevnosti bylo následně přizpůsobeno i řešení všech ostatních součástí interiéru, v podobném neutrálním tónu jsou řešeny obklady v hygienických prostorách, stejný odstín má také kuchyňská linka. Barevnost nových dveřních výplní je naproti tomu šedá – stejná jako je na zárubních a ostěních. Dveře jsou tvarově pojednané jako volná variace na tradiční výplňové prvky s detaily, které ovšem jasně

⁵ P. NOVOTNÝ, *Nový Hrad...*, 2014.

Obr. č. 4. Prevět v místnosti v prvním patře severního křídla.
Foto: Lucie Radová, 2014.

Obr. č. 5. Schodiště do prvního patra severního křídla po očištění a provedení výmalby. Foto: Lucie Radová, 2014.

vypovídají o době jejich vzniku. Nakonec se, i přes řadu problémů, podařilo tyto dveře zavěsit na původní závěsy. Historická podlaha zůstala zachována v chodbě. Její kamenná čtvercová nakoso položená dlažba byla očištěna a ponechána bez jakýchkoliv dalších zásahů. Podobně bylo postupováno i u cihelné dlažby na podestách schodiště a v případě dřevěných nášlapných vrstev na schodišťových stupních. V ostatních prostorách jsou nově položeny dřevěné prkenné podlahy, na toaletách a v kuchynce je keramická dlažba. V rámci prací se podařilo zachránit maximum z dochovaných konstrukcí a prvků, práce byly minimálně destruktivní. Obnova a její výsledná podoba jsou nepochybně ovlivněny účelem, k němuž byly prostory rekonstruovány. Maximální jednoduchost a minimalizace zásahů s požadavkem na respektování poslední hodnotné úpravy provedené nejspíše na konci 19. století vytvořily jednotně působící interiér. Jeho estetická kvalita a působivost nakonec vedla k částečnému přehodnocení původního záměru a dnes se počítá s tím, že alespoň některé z těchto nově opravených místností budou zpřístupněny návštěvníkům.

Situace v přízemí byla od počátku poněkud odlišná, protože se počítalo se zařazením místností

do prohlídkových tras. Zde se s ohledem na již rehabilitované místnosti barokní sušárny i torza stávajících konstrukcí s otiskem dymníku předpokládala především existence provozního zázemí zámku. Tento předpoklad byl v průběhu prací potvrzen nálezem relikvů chlebové pece vestavěné do starší černé kuchyně. Mimo to zde byla pod terénem zaznamenána existence drenážního kanálu, který procházel z nádvoří přes celou místnost a otvorem ve zdi ústil na severní fasádu. Relikvy těchto konstrukcí byly stavebně zajištěny a na základě výsledků operativního průzkumu dokumentace bylo přikročeno k obnově technologického vybavení místnosti.⁶ Ve sníženém prostoru topeniště byla očištěna původní cihelná dlažba, těleso pece bylo dozděno, obnoveno bylo přístupové schodiště. Omítky byly pouze mechanicky očištěny a zednický doplněn, zadehtování omítek viditelné v prostoru kolem topeniště bylo ponecháno. Otisky dymníku a existující kapsy v obvodovém zdivu

⁶ Kamil PODROUŽEK, *Zámek Nový Hrad, okr. Louny, kraj Ústecký. Operativní dokumentace a průzkum historické stavby – elaborát nálezové zprávy*, 2013. Návrat ke starší podobě nebyl spojen s žádnými destruktivními zásahy – stav místnosti před obnovou byl neutěšený, omítky byly silně destruované, severovýchodní část byla zjižvena zásahy spojenými s odbouráním dymníku, kdy poškozené konstrukce nebyly po odbourání nikdy stavebně začištěny.

Obr. č. 6. Obnova technologického vybavení v přízemí severního křídla. Znovuvyžděný dymník v původní černé kuchyni, pod nějž bylo později vestavěno těleso chlebové pece. Foto: Lucie Radová, 2014.

Obr. č. 7. Přízemí severního křídla, pohled na severní stěnu s relikty pozdněstředověké fresky. Foto: Lucie Radová, 2014.

umožnily poměrně věrohodně rekonstruovat jeho těleso, a to včetně vynášecí trámové konstrukce. Překryt byl odvodňovací kanál, který vznikl až po odbourání pece nejpozději ve druhé polovině 19. století. Tyto konstrukce tedy společně v rámci jedné místnosti nikdy neexistovaly. Z didaktických důvodů ovšem nebyl celý překryt cihelnou dlažbou, ale jeho severní část byla zajištěna otvíratelným dřevěným poklopem, který jej umožňuje prezentovat během prohlídek. Z důvodu sjednocení ve velkém rozsahu doplňovaných omítek byly zdi následně opatřeny barevným nátěrem.

Posledním prostorem upravovaným v rámci této etapy obnovy byla koncová východní místnost v přízemí severního křídla. Ta po téměř celou druhou polovinu 20. století sloužila jako skladiště, čemuž odpovídal také její stav. Líce omítek byly značně poškozené, pod nánosy suti nebyly viditelné podlahy, po vyčištění se následně ukázalo, že se zde žádné nášlapné vrstvy nedochovaly. Celý prostor i některé konstrukce byly prosyceny skladovanými chemickými látkami. Stav místnosti zhoršovala skutečnost, že nemá žádný okenní otvor, kterým by bylo možné větrat a zajistit příznivější mikroklima.⁷

⁷ Kromě vstupních dveří z nádvoří je v jižní části východní zdi příkré jednoramenné schodiště a otvor vedoucí do nevyužívaného sklepa.

Bylo počítáno s tím, že po základní stavební úpravě bude místnost nadále sloužit jako sklad. Před zahájením prací byl proveden předběžný restaurátorský průzkum,⁸ který pod novějšími vrstvami omítek a nátěrů identifikoval hodnotné pozdněgotické figurální malby⁹ zhotovené technikou pravé fresky. U maleb byly prokázány stopy denních dílů i přípravná rytá kresba některých partií.¹⁰ Malby nebyly překryty nátěry, ale přepekované a opatřeny vrstvou nové omítky. Jejich zakrytí souviselo s radikálními stavebními úpravami, jako je zaklenutí a změna úrovně podlah, které zde byly realizovány nejpozději v období raného baroka. Malby byly dochovány pouze lokálně, a to na severní a východní stěně. Některé úseky byly celistvé, jiné díky pozdějším zásahům značně poškozené. Vzhledem k významu nálezu, kvalitě malby i s ohledem na skutečnost, že gotická malba

⁸ Petr NOVOTNÝ, *Nový Hrad – Jimlín: 3 nádvoří, severní křídlo, přízemí: gotické nástěnné malby: restaurátorské práce v interiéru rohové místnosti č. 07*, Kadaň 2014.

⁹ Zobrazeny jsou zde mužské postavy ve zbroji (stojící i jedoucí na koni), ženské figury (jedna z žen drží v náručí dítě) a scéna s koňským povozem.

¹⁰ Prof. Jan Royt zařadil vznik této fresky na počátek 16. století.

Obr. č. 8. Obnovená freska, detail ženské postavy chovající dítě a sedící na voze taženém koňmi. Foto: Lucie Radová, 2014.

Obr. č. 9. Obnovená freska, detail s mužskými postavami.
Foto: Lucie Radová, 2014.

byla překryta vrstvami bez kultivované výzdoby,¹¹ bylo i přes jejich torzálnost rozhodnuto o jejich prezentování. Malby zachycují ozbrojený průvod a svými detaily (např. odění) jsou cenným dobovým dokladem k dějinám hmotné kultury.

Další stavební úpravy zde byly omezeny na minimum. Po vyklizení místnosti byla pouze nahrazena stojka dřevěných zárubní a doplněny dveře v otvoru vedoucím do sklepa. Do vápenno-hliněného lože byla položena cihelná dlažba, kanalizace ze sociálního zázemí v prvním patře nad předmětnou místností byla svedena po povrchu a opláštěna falešnou cihelnou přízdívkou imitující komínové těleso. Veškeré práce týkající se omítek byly prováděny restaurátorsky. Došlo k sejmutí novějších omítek, zpevnění a hloubkové injektaži, očištění gotických maleb, jejich doplnění a závěrečné fixaci. Všechny místnosti, rehabilitované v rámci této stavební etapy obnovy zámku, se v roce 2014 stanou součástí návštěvnického okruhu.

¹¹ Na dvou vrstvách gotických omítek byla lokalizována další silná vrstva omítky s několika vrstvami monochromních vápenných nátěrů.